

РЕВОЛЮСЧУ, ДАЙЫНЧЫ, КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР

«Шынның» шериг-патриоттук үндүрүлгөзү № 1

● Совет Эвилелиниң Маадырлары Зоя Космодемьянская биле Александр Космодемьянскийниң авазы.
● Совет дайынчылар ындыг болур.
● Сактыышкын.
● Владимир Мөңгүн—дайынчы болгаш политиктиг белеткелдин тергигини.

СОҢГУ ЧҮКТҮН ИВИЖИЗИ

СПОРТ-ООН ӨННҮҮ

Мадина эртер ужурагуч черин ужурагуч чедир чүс метр бичи-ле ачыг арткан. Халкылар финиш мурнуу чартында дор орунлашкандар шайг бергенер. Минута эртерге, тилекчи билдир. Кимниң тилекчи болуру тоарадыр ам дүрөзүнде берге.

Хенертен хаалкыларның бирээзи кол бөлүктөн адырлаш, ырап эгелен. Ооң маңаары-да чарап болган. Финишке сержант Владимир Сарыглар бир дугаарында келген.

Ол шериге келдиртирнин мурнуу Терзиг-Хаяның мөңгүн суу бугурагучинге аялап турган. Владимирниң хаал спортунга халкышмы ыңчан эгелен. Күш-дамырын эки сайырадып алган мөгө-шыраг эр шериг албанынга келген, хууээгезин эки эртерин эгелен.

Владимир бодунуң спортчу белеткелдин бичи-даа соксатпайн турар. Бедик спортчу мергежида чедип алмыр белед эес деп чүвени ол кончуг эки билер. Маңа онза кызмаккай бугурун херек.

Тактиктер өрөдиге. Танкистер «дайынчы» быжылган алган черин чок кылар деп даалга алган. Сержант Сарыгларны командмалаан экипажы оң тылмиче эртер ужурагуч. Ол эң узун орук. Ындыг турбуже өскө экипаж-биле деңге келер деп сорууга база салдыган.

Чүм хар дайынчыларны шимчээринге шактыктап турган, ыңчалга-да олар кызма-биле бурунгааралп оргинаар. Владимир изиринген келген. Хая корунген, өөрү оолдарты база чыдап калп чорутууга биле уткупашын кылдып, бодунуң дайынчылар халлапкының мезээзи-үн тогана ракетта атаарга хуа бээриниң бичи-ле мурнуу чартында атакаже кирер черинге чедип келгенер.

Тактиктер өрөдиге доозулган Владимир база калап спортчу белеткелдин эгелен. Бу улаада ооң-биле кады экипаж-тың келтиренири база турганар.

Ю. САВОСТИН, офицер.

Мурманск область. Кольск чартык ортуука «Тундра» совхоз—улуг ажал-агылаарың бирээзи. Мыа колдуула ивижилер чурттап турар. Тоску беш чылдын дургузунда ивижилерниң амыдыралына улуг чарыгдалар болгулаан, совхозтун төвү Ловозеро суур агрохоары кылдыр хөгжү берген. Ивижилерниң хой кезиниң чак байжынарже көжү киргилөөн. Чаа магазинер, харылаа беддир ажиттынган. Совхозта машина-техника хой.

Ивижилерниң амыдыралының культурамы база беден.

С. МАЙСТЕРМАННЫҢ ФОТОЗУ.

Эрес-дидим,

буяныг

чоруктар

Дайынчылар

дузалашкан

Ортааки Азияның Кызыл дүңгү шериг округу. Дун ортузунда ажаа шурган алектар дамчы-дылазгының шугурун үс шаалкан. Ол дугаанда мездин дырнай сал-ла, Н кесектиң специалистери Н. Постова баштадып алган, районун энергия четкизи-ниң амыдакчыларга ду-залажы-биле чорупкан-лар.

Шуурган даң аткыжег чедир бичи-даа соксаван. Ол уе дургузунда ажаа дайынчылар М. Мирошников, А. Шевченко, В. Казанцев болгаш М. Мискин олар элестер шугурун үс шаалган черин тудуштурганар. Районун энергия четкизи-ниң амыдакчылар бо-гаш дайынчылар демисин алган, хой кижиге чурттакчылык пунктуга база чо-гуна суураарже шөйүп кирген алектар шугурун эвезиш үс шитинде ыңчаар калап тургусканар.

Кежа, имитириниң бээр биле, байжыларга алектар чырым кыла берген.

В. КОНЫХИН,

лейтенант.

Дайынның

база бир изи

Германияда совет шериглер болуу. Улуг лейтенант Н. Скобьяк удурткан дайынчы саперлар дайынчы бедик белеткелдин болгаш эрес-дидимниң көргүскенер. Скобьяк дайынчы өөрү-биле өрөдиге эртерин турган. Хенертен бирде черде частыр айымалы чүдүлөр тывагач деп чедип келген. Улааткан чок дуржулаагач специалистер бөлүтү айткан черге чедип келгенер.

Айымалыг участоктун дорбозин метр бурзуу саперлар элестер кыштак кыңаңгелдин шикчилеп көргенер. Олар оон үш чүс хере миналар тылканар. Улуг лейтенант Скобьяк өөрүн билдире удурткан. Оон үсшине айымалы чогуу үсшине «айдагыткан. Дайынның изи болур ол миналарны айымалы чок черге чыгып белеткелди, чазыла-рылканар.

Г. ЛИСЕНКОВ,

лейтенант.

Дидим

солдаттар

Бо чорук Свердловск хоорайга болган. Бичи Валерий Шахинов чаа чыл баказының сайгытаанна-рын алаачынны кысмып турганын көргөн. Ада изи ажаллап чоруй баарга, ол ону шешен чоруп деп шиктир-ген. Түрөлсине эрт Уткен.

Эрт үе бергенин узуу улус эскерген. Балкында миз аразында болду үс бажының алаачын маған-нын салгыжымы бир-ле ау-гав көрүп калган. Квартира-ны экинчи барып тирт-кан—халкычак болган. Талыт-ла ол өйдө туду-гуу солдаттар Э. Кеңуров-биле 3. Легинов олар ооң чогуу-биле эртин чыткан. Спортсмен солдаттар бал-кыч үе бергенин. Бирээзи корткан оолду көзүрүп алган дүңгү бадым ораа, өскөн «квартирада өрттү өжүртү эгелен.

В. СИМОНОВ,

полковник.

(«Красная звезда» солун-дан)

МААДЫРЛАР АВАЗЫ

Ийн мадырның авазы Любовь Тимофеевна Космодемьянскаяны бүгү чурт билер. Чоонта чаа ол 75 харлаан. Оон уруглары Зоя биле Шураның адын эди-лен Москваның № 201 школазынга өл болушкуну демдегелен.

Москвага чораш, ол сура-лыг херожегте ужуражыр деп шиктирелдин. Балкының экинчи кышкы көгере берген херожег кижиге ажитты. Ба-лай оон арын халок шериги кылдыр сагындырды. Ичча-лаа жок чугаалажы бөөрө-викте, магалыг чызыл-чаагай кижиге болду. Школага чораш мара-ндай чал чаа келгенин ол дымнатты.

Бодунуң уругуларын-нын дугаини школачыларга чугаалап берип турдум—деп, Любовь Тимофеевна чугаала-даа, «Ындыг чугаа бодунуң-даа, дымнакчыларым-даа сагын-сеткини кезеде хай-ныстырар.

Миндыг таварылганы сак-тыр-дыр мен—деп, ол чуга-зын уламчылаа. Ынчан дайын үеи чүе. Ынак уругу Зояны фашистер хилничектеп өлүртүп калган. Бир-де хун бе-лик дурт-сынып, артаалы-маар уруг чедип келген: «Мен заводта келдим. Бис-тинге болур комсомол хура-лыга кезип чүе чугааларын дилеп тур бис—деп ол чу-гаалады. Ол кыс мези уругу-ма халок дөмөй ышкан сагым-дырды.

Дартазында заводка чедип бердим. Цех планын күөсөт-пейин турар болдум. Комсомол хуралының кол айттыры база

ол. Ынчан чогуу түнү чугаа-лап турганымиз ам орта са-гынмайын тур мен. Чугаа алаа олтурган анык кижиге бүрүзү мези сөстөрүнни онза кичээ-гей-биле дымнап органын сак-тыр-дыр мен. Ынчан: «Бри-гадавысты Зояның ады-биле адаалыгы» деп, бир оол шиктирелди-биле чугаалаан.

Бир ай эртенде ол завод-тан телефоннап келди. Цех планын амыр күөсөдөй турар апарганын дымнаттылар.

— Любовь Тимофеевна, кы-зыл, ишчилер-биле харыла-лаар кайым хирел?—деп оон айттырдым.

— Дыка быжыг. Менче ча-гааларым чугаа кызыл ишчи-лер өвөс, харын башкылар, ада-иелер-даа бижип турар. Комсомолчулар, пионерлер бот-тарының ажил-херектеринин, похотарының дугаини хой-бу-биле бижип турарлар. Ыла-ныг Тамбовтун школачылары Зояны «боттарының» маады-ры кылдыр санап турарлар, чүе дөргө оон чурту ол.

Олар Зояның дайыдажып турган черлери-биле кам-даа похотарын кылдылаан.

Ол ышкан Калининградта база хой гагаалар амыр-дыр мен. Мыа № 9 школазын өрөнисчилери шөптөп турар бугурагачын амыдакчылары-биле демисин тургаш, мези огуу танкистер Александр Космодемьянскийге турсаалды тудуп тургусканар.

Любовь Тимофеевна фрон-тап келген чагааны мензе көр-гүсү. Мыа минчаар бижөн: «Силерниң огулар дугаа Ке-нингбертин басын талазын-да турар Фирбулендкерт деп

чурттакчылык пункт дөш туз-чуушкун үеинде өлүрткен. Ынаар эң багтай киргеннер-ниң аразында чораш, ол 40 чыгыш гитаржыларын узу-т-кан, танкыга удур дөрт бо-ларын бастырып каан. Дай-ынның чазылаан снаряды бис-тин эң эртим аживис Алек-сандр Анаольевич Космо-демьянскийниң амы-тынныг уккен. 1945 чылдын апрель 14. Гвардия полковникниң Легаза».

Л. Космодемьянская оон дайын уламчылаа:

— Амыг уенин аныктары-биле мези уругуларымның үе-релеринин аразында калдыг ылгал бары?—деп, журна-листтер бо-ла айтыра бөөр-дир. Бу хуннерин анык өскөн дайын халкының уругун көрбөй, магалыг-чаагай аа-кежиктиг амыдыралдың үе-зинде чурттап турар-дыр. Ийн салгаалын аразында ыл-галы ол.

— Мадырларым ат-алды-рын, кылган херектерин кижиге бүрүзү каян кезеде утпа-усурут. Оларга дөмөй болур дөш ажаллап, өөрөй, чурт-таар херек. Байыражып чоруп турума, Совет Эвилели-ниң Мадырлары Зоя биле Шураның авазы Л. Т. Космо-демьянскаяны сөстери ыл-гал болган.

Оон мези-шынарын тур-руштун, амыдыралга ынаан, ол хере бергелерин ажил эр-теп болзажог, кижилерге эви-ден-өздөңгө найгап-ла хал-маан мен.

А. КАЗАНЦЕВ,

Ада-чурт дайынның хоочу-ну.

МОЛДАВ ССР. Старшенск районун шериг комиссариатының амыдакчылары Совет Армияның хууээлине баар оолдар дугаинида улуг сагыш салып турар. Күш-ажыдагы хоочунары, Ада-чурттуң Улуг дайынның киржикчилери Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчы-лары, халкыжы келген солдаттар-биле шериг баар оолдарың ужуражышкынарын

бүжүрүлгөсө болгаш суураарга органи-застап турар.

ЧУРУКТА: Старшенск районун Консу-шан суурун шериг баар оолдарың чыңал-буугар «Биринчи» колхозта дайынчы ааларың мемориалыга четктер салып турар.

В. ЧАЙКОВСКИЙНИҢ ФОТОЗУ.

ТИИЛЕКЧИЛЕРНИҢ ӨӨРҮШКҮЗҮ

Ынчан аалдарың киди-ле чыдааткан, от-сигенин халбейип берген үеи чүе. Улуг-Хемниң Хендерге, Хайраккан сумуларын араттары Хендерге бажында көжүп келген турган.

1941 чылдын июль айда акы-дүмү Совет Эвилели-ниң фашисттер Германия оор бугу-биле хаалган деп дүвүрчөг медээ маңа дайындап келген. Бистин Хайраккан сумулуңуң чоруй Хендерге. Бистин-Кара-асында 2000 чалга кирер бир кажалыг чыгыс хун туткаш, бүтү сумулуң чыг-ганын бөлүлгөн. Чымылган чон 10-10 эки эгиз тартып Кызыл шеригте дуулаачы кылдыр мурнуу былаажып берип турган. Ылаңгыга Ту-дун Самбуужактын Чыраа-Борашың тел, кудурун кызыл пөс-биле каастааш берип турганмы утпас мен.

Мажын арат Тулун Дога-кан эң эки 27 адым белек кылдыр берди.

Бүтү амыдыралды дайын байдалыч шиктиген бер-ге үе ыңчаар эгелен.

1942 чылдын куушунда чүс-чүс оолдар Араттын Ре-волюстун Шеригине дабын эртерин-биле Кызылга келдиш. Ынчан Тываның эң эки оолдары шеригте келгилөөн. Олар немец-фа-шистерин дүртөң келди-ча-шарыга кирер дүн изиг күзөпчир илереп, фронту-ге эки тура-биле чоруду-рын дилеп турганар.

1943 чылдын августун бир-ле күнде дыка хой өөрүштү итбеле келдир-кен. Оон келген фронтуге чоруйр аныкээрелди ала-нын дымнаттылар. Оларны аразында Сат Давас-Сам-буу, Ховалыг Калбак, Ак Селин-оол, Күжүктө Дав-лай болган өскөл-даа бар болду.

Эки турачы эштериниң айтканын чоруйр хуну кел-ген. Дай халазы тура-ла, марш хогжумуң ала-биле оларны Улуг-Хемниң паром аксынга чедирген, каргыш-тыг дайынны дүртөң ажил тилээш, төрөн черинче аас-кежиктиг эң кээрия ку-дең удевиш. Фронт чоруйр

дайынчыларын дүртү-те-релери без чыгып кээп, оларны удедилер. Эштери-ниң дайын-чааже айт-нып чоруп турарын көргөш, оларга улуг Совет чуртту дайында хостажыр аас-ке-жик таварышканын аа-ра-гал, бисти фронтуге чорут-пайн барганын хондул турдуус. Ынчалга-даа бис-тин элээвиш биста келер деп бугура баста оожу-туруп турган.

Фронт чоруйр дүн ку-рым бүтпейн барган. Кызыл шеригниң кезектери немец-фашисттер эжелекчилерин хун бурч чыла шаап, он-он хоорай, суураарын хостап турарының дугаинида ме-дээлери уртүлү дымнап, хостакчыларын аразында бистин тыва оолдар, кыста-рынас база бар деп чүеге чоругарачып турдуус.

1944 чыл. Бир-ле эртен мези итбеле келдирген болган. Чедө бээрим:

— Немец-фашисттер эжелекчилер мадыражып Кы-зыл-шериг-биле кады тыла шапкын турган тыва эки

турачы эскадронун дайын-чылары бөгүн Турунда че-ди келген деп медээ келди. Оларны барып уткуулар-ны бирээниге саларын ро-рулар дүн келдиртис—деп, полк командира Севе-зи чугаалай-дыр.

— Дымнап тур мен, эш полковник. Даялган күөсөдиринге белед мен—дидим.

Чыскалда дайынчылар-ны топпал көрүп тур мен. Фронтуга удеп чоруткан эштериниң чамдыктар чок болду: Төрөн чурту-нуң чоюнуң хосталгаш, аас-кежик дүн дайын шө-лөү өлгөнер. Эрес-маа-дырды тулушкан эл кел-генерин херектерин гвар-лейж демдектер, орден, ме-дальда каастаан, арын-шө-лөүлери өөрүшкү долган болду.

Ол дээрге тилекчилерниң өөрүшкү-дүр деп сестки халып болду.

А. ДУГАЖАП,

Улуг-Хем район.

Парторганизацияларда

ИИИ ХОНУКТА

ШЕРИГЛЕРНИҢ ТӨП БО-ЛУУ. Ук болуктун политэ-реси пропагандастерниң, к-ежик партия школарының нацпалтертеринин, солдат солдун редакторларының ийн хонуктук семинарын эртерген. Исаоолия ажалдакчылары СЭКП ТК-ның декабрь (1975 чыл) Плануунуң шиктирел-рин болгаш «1976—1980 чыл-

ларда ССРЭ-ниң улус ажил-агып хөгжүлүрүн кол ут-галышкылар» деп партия-ның XXV съездине СЭКП ТК-ның төлөвисин пропаган-далаар талазы-биле боттары-ның соруаларын чугаалаш-кынар.

Семинарны киржикчилери ол талазы-биле арга-дуржула-рын солупушаан, элэн кам

солун лекцияларын болгаш бе-седаларын дымнаткан.

А. КРИКУНЕНКО, полковник.

МЕТОДИКТИГ ЧӨВҮЛӨЛ

ЗАКАВКАЗЬЕНИҢ КЫЗЫЛ ТҮКТҮГ ШЕРИГ ОКРУГУ. Мында хой-ноти эгелээшине политэргелерин чыныда идеология ажалының талазы-биле эртем-методиктиг чөвүлө-ди тургускан. Оон составында округтун штаб болган артел офицерлер, шериг башкалар, журналистер, кесектер про-па-

гандистер, культура чыры-дышкы ажалдакчыларын кирген.

СЭКП-ниң XXV съездинеги турсааткан интертүра дел-гелелерин, концерттерин, кино-фестивальдарын, тематиктиг кезежлери, лекцияларын органи-застап белеткээр болган чо-руулар талазы-биле округтун культуура-чырыдышкы ба-бан черлеринге методиктиг ре-комендацияларын эртем-мето-диктиг чөвүлөдир бир хура-лыга чугаалашкан.

Д. ЖУК, полковник.

Рекомендацияны берип тур

Кезекке берсе байдал тур-густуккан. Адамны эртерин дорбозин солдаттар халажы эгелен, а чаа келген дайынчылар техникком болу-русу-биле ишчээдил ол четтикпозен. Дуржулаагы сп-циалистерниң ажалы шак ы-чаар ийн калап улааткан. Оларны кижиге бүрүзү үзү-көссөк чок ажаллап турза-даа, кымыр ажалдарың хем-чээли харын улам-на көвүдөп турган. Командир анык сол-даттарын чыгыш чугаалаа:

— Дайынчы чепекти кыска хуусаада ишчээдил амыр не-сеткини турар-дыр. Бо тала-зы-биле кыска калдыг бодаа бары? Командирал болган партизан организациы база болуур-ла ажалар-биле ду-залажыр өлөдөр.

Бесега элэч үр уламчы-лаан. Оон амыр дайынчы Вла-димир Мөңгүн туруп келген, ишчээч чугаалаа:

— Кыска хуусаада дайынчы дуржулаагы эртеринге белеткел амыр мен. А чы-дын төнчүзүне чедир терсиз-ниң осорууна килерин кы-зыл көрөй. Оларданар-ны бирээзи кыскара аарат:

— Аа, сени-даа. Чүмү-даа кымыр четтикпей чыткан, терсизиниң бирээзи кы-зыл көрөй мен. Оон сөстери кым-даа деткилөөн.

Владимир шиктиде бода-ган: «Хууээге улу, бүсү кү-тү салыр алаар-дыр ийн». Адам шим-на чугаалап чораш: «Амдырал дээрсе далай-дыр. Ону жемдирил кезер баш-кы, же көрөй-дөң турду аа».

Владимир Мөңгүн ыңчаар бодунуң «корвалын» тудуп эгелен. Ол дайынчы дуржу-лаагы бир дугаарында укен солдаттарын бирээзи болган. Оон оонда эштери аңаа ушкы каластың специал-

тиртокш октапкан. Старшина: — Шериг хеп солдат кижиге каастаар—деп, чугаа-зын төндүрбөй чораш, Космо-де-мьян оңу үе кирген: — Мен индимизин көрбөй түр мен!

Оон үдүр чери база оон сеткилчеге тоарышкан. Хун-нүе бир-ле чүе дөш хал-жыжар. Мобилизация аажы-чачык кижиге старшинага хой-ле шүкүлдө таварыштырган. Хунер эрткилөөн. Бир-ле эртен старшина «аажышкыны» бугура «турар» деп коман-дирал солдаттар дугаа чыгылаан чүе дөг, тура-халжык. Аңаа дайынчы Космо-демьян кымыр-даа жарнал чы-каалар чере турулкан. (Оон мурнууда ыңдыг таварыла-чыра болбаан). Оон эгелээ-ди Космодемьян чүвени бугу-дун кымыр турар аларан. Старшина айын тыптай эр-

түр көрүп турган. Удаваанда чүвениң ужуру билине бер-ген: мурнууда кезеж ооң-биле эфрейтор Мөңгүн дыка үр бе-седалык болган. Активниң дайынчы эжиле шак ыңчаар эки солдариң чедирген. Космо-де-мьян богай аажы-чачы ол хөгээр эрткилөөн.

Дейурный өзбөдүң дайын-чылар ленинч өрөзөс чы-дып келгенер. Каш минута болгаш политиктиг кичээл эгелээр ужурагуч турган. Сол-даттар кылдыраштырар. Би-жиң херекселдерин белеткел, аразында «доялалжык» орга-низатор. Анык солдат Вдовин бодуна олут белеткел аар дөш, стол кырчына чыткан сол-дунуң ыңай иштерин, бир-ээзи аңдарын кээп дүшкөс. Эфрейтор Мөңгүн оңу көдүр-гөс, Вдовинге чугаалаа: — Силерге бичи далаан. Кеткэн солдунуң эде салы-

нр. Дейурный алаачынык сөвлөүс чедир чаа солдуну-нүң кээриң маан, оларын көктөңер.

— Ону ылап-ла мен кымыр кижиге мен бөр—деп, дөмөж ишчээч айтырган.

— Бир-ле кижиге кымыр ужурагуч. Силерни көрүмөс томааның кижиге ышкыш-тып силер. Солдунуң номчурунча база мыа.

Чусаа аңаа доозулаан. Бө-лүктүн удурткучу кирп кел-ген, кичээлдер эгелен. Чаа теманы таймаллап турган офицерниң чугаагың Вдовин баштай кичээлдег салбаан. Оон салжымын Мөңгүнүн гистери үр-ле үнчүл: «Бир-ге кижиге кымыр ужурагуч. Томаан-кыч, чочурунча мыа. Ки-жилер-биле ажаллап өрөкө-дир ийн бо».

Оон «послөөредилектиг удурткучу» эфрейтор Мөң-гүнүн дугаини чугаалап ту-рарын ол эскерип калып, дым-нап эгелен. «Шак ыңдылар-дан кижек амыр ужурагуч блз деп, удурткуч чугаа-лаан.—Эфрейтор Мөңгүн ы-шкыш кижилер коллективтиг чө-динишкни дөш кезеде сагым аарып чоруйр. Совет солда-тың адымын кылаа төлөтү-лөр ол-дур».

Кезекке камсала хура-лы болган. Оон шиктирде ийн-дөй өдүрүлгө бар: «Комсомол хура-лы Владимир Мөңгүнүн төлөткөс камсаткыч болурунча бугурашкын. СЭКП кези-гүне кандидат кылдыр кире-тинге рекомендацияны берип тур».

В. МУРОМЦЕВ

